

6. Станішевський Ю. Балетний театр України: 225 років історії / Станішевський Ю. – К. : Муз. Україна, 2003. – 440 с. : іл.
7. Степаненко С. П. Історія становлення українського народно-сценічного танцю: [методичні рекомендації] / Степаненко С. П. – Луганськ, 2009 [Електронний ресурс] / С. Луганська обласна рада. Луганський обласний центр народної творчості. – Режим доступу : <http://locnt.lg.ua/становлення-танцю/> – 6.04.12 р. – Загол. з екрана.
8. Танок [Електронний ресурс] / С. Духовність і культурна спадщина України. – Режим доступу : <http://ridna-ukraina.com.ua/dance> – 18.04.12 р. – Загол. з екрана.
9. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Таранцева Олена Олександрівна – К., 2002. – 224 с.

Анотація

А.М.Чернышова

Український народний танець як средство возродження национальной культуры

В статті актуалізована проблема возродження национальной культуры средствами украинского народного танца. Рассмотрена история становления и развития народного танца в Украине. Выделено несколько классификаций украинского танца по различным признакам. Определены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: украинский народный танец, национальная культура.

Summary

A.M.Chernyshova

Ukrainian Folk Dance as the Means of Revival of National Culture

The problem of the revival of national culture by means of Ukrainian folk dance is actualized in the article. The history of becoming and development of folk dance in Ukraine is considered. A few classifications of Ukrainian dance according to different criteria are selected. The prospects of further researches in this direction are defined.

Key words: Ukrainian folk dance, national culture.

Дата надходження статті: «26» вересня 2012 р.

УДК 37.034

Л.В.ЧУМАК,

кандидат педагогічних наук

(м.Херсон)

Спорідненість наукової педагогічної деонтології та української народної педагогічної деонтології

У статті розглядається спорідненість теоретичних засад наукової педагогічної деонтології як інноваційної галузі педагогічного знання і народної педагогічної деонтології як морально-етичних надбань суспільно-історичного досвіду української нації.

Ключові слова: наукова педагогічна деонтологія, народна педагогіка, етнопедагогіка, народна педагогічна деонтологія, обов'язок, належне, відповідальність, моральні цінності, етичні норми, правила поведінки, повага до сім'ї, авторитет батьків.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Політичні перетворення, державні реформи та бурхливі зміни суспільного життя, що відбуваються в Україні, суттєво впливають на процеси формування і розвитку моральної свідомості й професійної культури молоді. Створення принципово нової ситуації в сфері педагогічної та професійної освіти вимагає змін в її організації і змісту, одним із шляхів яких є відродження національної педагогіки. Застосування багатства культурно-історичної спадщини рідного народу надає можливість українській педагогіці повною мірою формувати молодь палкими патріотами-громадянами суверенної країни із національною самосвідомістю, світоглядом, які можуть задовольнити потребу держави у всебічно розвинених, соціально-активних, високоморальних людях, що мають фундаментальну наукову освіту і багату внутрішню культуру, свідомо виконують свій громадянський та професійний обов'язок. Сучасний етап розвитку педагогічної думки нашої країни акцентує забезпечення національної спрямованості освіти, питання реалізації кращих надбань української етнопедагогіки в навчально-виховній практиці закладів освіти.

Незначна кількість спеціальних досліджень щодо визначення в педагогічній культурі українського народу національних рис, котрі мають пізнавально-виховну, науково-теоретичну та практичну цінність, зумовила вибір теми нашої статті. Метою її є визначення спорідненості теоретичних засад наукової педагогічної деонтології як інноваційної галузі педагогічного знання і народної педагогічної деонтології як морально-етичних надбань суспільно-історичного досвіду українського народу.

Аналіз досліджень і публікацій... Важливість місця народності в роботі школи підкреслено у педагогічних працях українських педагогів (О.Духнович, С.Русова, Г.Ващенко, Б.Грінченко, М.Драгоманов та ін.). Деонтологічні проблеми розглядали В.Климчук, Ю.Кусій, Л.Рискельдієва, Г.Медведева, В.Мочалов, А.Орлов та ін.

Виклад основного матеріалу... Вперше термін «деонтологія» в науковий обіг було введено англійським філософом, юристом, одним із засновників Лондонського університету, Джеремією (Геремією) Бентамом (Jeremy Bentham) – (1748-1832 рр.), який вжив його для позначення теорії моральності в цілому [16, с.193]. Відомий в науці розробкою одного з вузьких напрямків філософії – теорії утилітаризму (utilitas – корисний) – вчений наполягав на необхідності оцінки кожної дії людини з позиції тієї користі, яку вона приносить суспільству.

Концептуальні засади деонтології як форми суспільного буття за змістом, сутністю та розмаїттям підходів щодо її визначення є однією з багатоаспектних проблем сучасності. Широке використання терміна у багатьох галузях зумовило існування в словниках певного спектра його тлумачень, більшість з яких визначають походження означеного поняття від «грец. δέοντος (deon) – борг (необхідне) і λόγος (logos) – вчення, слово» [15].

«Пояснення 25000 іноземних слів, що ввійшли у вживання в російську мову, із зазначенням їх коріння» А. Міхельсона у 1865 р. виголошує «деонтологію»: «мораллю, наукою моральності» [7].

«Словник іноземних слів російської мови» під ред. А.Чудінова у 1910 р. тлумачить означений термін як «вчення про права та обов'язки, вчення про моральність» [10].

«Філософський енциклопедичний словник» (1983 р.) за ред. Л.Іллічова, П.Федосеева, С.Ковальова та В.Панова трактує вищевказане поняття розділом етики, «в якому розглядаються проблеми обов'язку і належного» [16, с.193].

«Словник з етики» за ред. А.Гусейнова та І.Кона (1989 р.) також наголошує його розділом етики, «в якому розглядаються проблеми обов'язку і взагалі належного (всього того, що виражає вимоги моральності у формі розпоряджень)» [11, с.69].

«Філософський словник» за ред. І.Фролова (1991 р.) пояснює «деонтологію» розділом етичної теорії, «у якій розглядаються проблеми обов'язку, моральних вимог та нормативів і взагалі належного як специфічної для моральності форми виявлення соціальної необхідності» [15, с.112].

Короткий критеріологічний словник Г.Мир (2002 р.) визначає, що «деонтологією» є «усічена» етика поведінки, мораль жорстко замкненого суспільства, яке диктує його членам чіткі правила поведінки у вигляді законів та інструкцій, а також прийнятих негласних дозвільних і заборонних дій. Має чіткий головний критерій, далеко відстає від Глобального Критерію Природи і суспільства – Любові» [6].

«Новітній філософський словник» (2009 р.) висвітлює означений термін «концепцією, розділом етичної теорії, в якому розглядаються питання, пов'язані з поняттям обов'язку» [8].

Отож, спираючись на вищевказане, можна визначити, що «деонтологія» (від грец. «належне вчення») є розділом етики, який розглядає проблеми обов'язку, сферу належного (того, що повинно бути) і всі форми моральних вимог та їхнє співвідношення.

Етико-філософською передумовою виникнення нової галузі наукового знання є соціальна необхідність регулювання взаємин людей, узгодження їх дій, вчинків для збереження цілісності певних соціальних груп у процесі розвитку суспільств. Педагогічна деонтологія як інноваційний науковий напрям формується та розвивається поряд з іншими професійними деонтологіями, а саме: юридичною, інженерною, психологічною, соціальною, деонтологією журналістики тощо. «Педагогічну деонтологію» Н.Еверт розуміє «ученням про педагогічну етику й естетику, педагогічний обов'язок і моральність» [20, с.31]. Г.Коджаспирова та А.Коджаспиров трактують означене поняття як: «1) науку про професійну поведінку педагога; 2) професійну етику, що гарантує відносини довіри між учасниками діяльності та спілкування» [4].

Ми приєднуємося до думки російських дослідників М.Васильєвої, М.Єрмолович, К.Кертаєвої, Т.Мишаткіної, К.Левітанк, котрі визначають вищевказану дефініцію «педагогічною компетенцією, тершимістю по відношенню до інших людей та їх ідей, моральною відповідальністю за прийняті в навчальній та виховній діяльності рішення» [3, с.21].

Отож, з точки зору концептуального підходу педагогічна деонтологія розробляє «ідеальний тип» боргу, співвіднесений тією чи іншою мірою з наявними у культурі феноменами обов'язку і належного.

У загальному розумінні термін «педагогіка» визнається наукою про виховання, освіту й навчання підростаючого покоління.

Першоосновою становлення професійної, наукової педагогіки є народна педагогіка, тобто, «галузь педагогічних знань і досвіду народу, що виявляється в домінуючих поглядах на мету, завдання, засоби і методи виховання та навчання» [18].

На думку К.Ушинського, «виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях» [9, с.114].

Вивчення народного педагогічного досвіду в сучасній українській педагогіці реалізується за двома напрямками, а саме: «народна педагогіка» і «етнопедагогіка», котрі синонімами науковцями на визначаються.

Першовідкривачем терміна «народна педагогіка», дослідником її принципів, методів та форм навчання був карпаторосійський греко-католицький священник, поет, письменник О.Духнович (1803-1865 рр.), який у 1857 р. у праці «Народная педагогия в пользу училищ и учителей сельских» визначив означену дефініцію «сукупністю педагогічних знань і виховного досвіду, давньою педагогічною культурою, які збереглися в традиціях сімейного виховання, усній народній творчості та народних обрядах» [14, с.239].

Сучасна педагогічна думка висвітлює вищевказане поняття галуззю «емпіричних педагогічних знань і досвіду трудящих мас, що виробляється в домінуючих серед народу поглядах на мету і завдання виховання, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання та навчання» [19].

Поняття «етнопедагогіка», уведене в науковий обіг у 70-х р. ХХ ст. чуваським педагогом, нині академіком Російської Академії Освіти Г.Волковим, тлумачиться як «наука про народну педагогіку, народну школу, досвід і педагогічні погляди народу щодо виховання підростаючого покоління, педагогіку побуту, родини» [1, с.29].

На думку Є.Сорокіної, «загальнолюдські аспекти етнопедагогіки, її елементи та норми ґрунтуються на властивих для будь-якого суспільства зв'язках між людьми, на обов'язкових для суспільного виробництва і самого життя відносинах» [12, с.237].

Означена галузь наукового знання є «історично складеною системою народних знань і умінь у справі навчання й виховання підростаючих поколінь, невід'ємною частиною національної духовності, яка досліджує можливості й ефективні шляхи реалізації прогресивних педагогічних ідей народу в сучасній науково-педагогічній практиці, способи встановлення контактів народної педагогічної мудрості з педагогічною наукою, аналізує педагогічне значення явищ народного життя і визначає їх відповідність сучасним завданням виховання» [18].

Отож, спираючись на вказане, можна зазначити, що термін «народна педагогіка» містить емпіричні педагогічні знання без належності до конкретної етнічної спільноти, дефініція «етнопедагогіка» включає в себе конкретні емпіричні педагогічні знання певної етнічної групи.

Висвітлюючи сутність української народної педагогіки, її основний зміст і провідні завдання, здобутки, принципи, ідеали, самобутні риси, історичні традиції, місце та шляхи раціонального використання в сучасному родинно-громадсько-шкільному вихованні історичних традицій та тенденцій розвитку етнопедагогіки, М. Стельмахович у книзі «Народна педагогіка» виокремлює п'ять провідних, нерозривно пов'язаних між собою складових української етнопедагогіки, а саме: народну фамілогію, народне дитинознавство, батьківську педагогіку, народну дидактику та народну педагогічну деонтологію [19].

Народна фамілогія розглядає народні знання й досвід будівництва міцної, здорової, щасливої сім'ї. Народне дитинознавство концентрує в собі усталені погляди на дітей, емпіричні знання про умови й рушійні сили онтогенезу людських якостей на стадії дитинства. Батьківська педагогіка висвітлює народну мудрість і засоби етнізації дитини, формування її національної самосвідомості. Народна дидактика спостерігає розумовий та світоглядний розвиток підростаючого покоління, віддзеркалюючи принципи, зміст і методи навчання, зміцнення пізнавальних сил та здібностей дитини.

«Народна педагогічна деонтологія (від гр. потрібне, необхідне) вивчає етичні проблеми обов'язку, моральних вимог. Це головні ідеї та настанови, які передаються у спадок: любов до батьків, родини, хліба, рідної землі, піклування про молодших, співчуття і милосердя, вірність заповітам дідів-прадінів тощо» [2].

Ю.Кусий вважає, що означена дефініція «обстоє етичну сферу обов'язкового в думках і вчинках кожної людини» [5].

М.Фіцула розглядає народну педагогічну деонтологію як «народне вчення про виховні обов'язки батьків перед дітьми, вчителів – перед учнями, вихователів – перед вихованцями, вироблені народом етичні норми, необхідні для виконання ними педагогічних функцій» [17].

Отож, спираючись думку на М.Фіцули, особливостями народної педагогічної деонтології можна визначити: зосередженість на особистості з її проблемами в різних аспектах життєдіяльності; залучення підростаючого покоління до праці, виховання працелюбства; продуману підготовку дітей до спілкування з ровесниками, молодшими і старшими людьми,

шанобливе ставлення до батьків; налаштованість на засвоєння молодими людьми моральних знань, норм і правил поведінки; повагу до сім'ї, її цінностей, високий авторитет батьків.

Висновки... Таким чином, споріднюючись із науковою педагогічною деонтологією, українська народна педагогічна деонтологія є тим архіобов'язковим, без чого істинне виховання справжньої людини немислиме, а саме: «прищеплення дітям змалку працьовитості, любові до рідної мови й культури народу і почуття приязності до інших народів, знання свого родоводу, шанобливе ставлення до батька й матері, землі, хліба, почуття власної гідності, піклування про молодших, хворих, калік, людей похилого віку, шанування народних звичаїв, традицій, символів, народного мистецтва» [14].

Список використаних джерел і літератури:

1. Волков Г. Н. Этнопедагогика : учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Г. Н. Волков – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 168 с.
2. Етнопедагогіка – національна система виховання дітей / Конспект лекцій «Народознавство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/190/7068.html>
3. Кертаева К. М. Основы педагогической деонтологии / К. М. Кертаева. – Павлодар : ПГУ им. С. Торайгырова, 2011. – 298 с.
4. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь. Краткие словари / Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovo.yaхy.ru>
5. Кусий Ю. О. Педагогічна деонтологія / Ю. О. Кусий // Шкільний світ. – 1998. – № 21.
6. Мир Г. Краткий критериологический словарь, 2002 г. / Г. Мир [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://terme.ru/dictionary/700>
7. Михельсон А. Д. Объяснение 25000 иностранных слов, вошедших в употребление в русский язык, со значением их корней / А. Д. Михельсон / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inslov.ru/>
8. Новітній філософський словник, 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.e-knigka.org.ua/2007/03/23/Novejshij_filosofskij_slovar.html
9. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. ; за ред. А. М. Бойко. – Ч. 1. – К. – Полтава, 2004. – 370 с.
10. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка / под ред. Чудинова А. Н. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://obook.ru/index.php?action=show_books&itemid=1039
11. Словарь по этике / [под ред. А. А. Гусейнова и И. С. Кона]. – [6-е изд.]. – М. : Политиздат. – 1989. – 447 с.
12. Сорокіна Є. Народна фаміологія у формуванні сучасної української родини / Є. Сорокіна // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2011 – Вип. LV. – Част. II. – С. 236–243.
13. Українознавство : посіб. / укл. В. Л. Мацюк, В. Г. Пугач. – К. : Зодіак-ЕКО, 1994. – 400 с.
14. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.
15. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1038011334946/pedagogika/osnovni_etapi_rozvitku_pedagogiki
17. Формування національної свідомості засобами народної педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xreferat.ru/71/2198-2-formuvannya-nac-onal-no-sv-domost-zasobami-narodno-pedagog-ki.html>
18. Що таке народна педагогіка. Реферат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/narped/part1/001.htm>
19. Эверт Н. А. Этика и деонтология педагога в обновлённом образовании : учеб.-метод. пособ. / Н. А. Эверт. – Красноярск, 2008. – 340 с.

Анотація

Л.В.Чумак

Родство научной педагогической деонтологии и украинской народной педагогической деонтологии

В статье рассматривается родство теоретических основ научной педагогической деонтологии как инновационной отрасли педагогического знания и народной педагогической деонтологии как нравственно-этических достижений общественно-исторического опыта украинского народа.

Ключевые слова: *научная педагогическая деонтология, народная педагогика, этнопедагогика, народная педагогическая деонтология, обязанность, должное, ответственность, нравственные ценности, этические нормы, правила поведения, уважение к семье, авторитет родителей.*

Summary

L.V.Chumak

Kinship of Science Pedagogical Deontology and Ukrainian of Folk Pedagogical Deontology

The article deals with the relationship of theoretical principles of scientific teaching ethics as innovative industry pedagogical knowledge and pedagogical folk ethics as moral and ethical achievements socio-historical experience of the Ukrainian nation.

Key words: *scientific pedagogical deontology, public pedagogics, ethnopedagogics, folk pedagogical deontology, duty, responsibility, moral values, ethic norms, rules of behaviour, respect to the family, authority of parents.*

Дата надходження статті: «11» вересня 2012 р.